

2.3.3 Co dát místo žolíka?

Předpoklady: 020301

Př. 1: Myslím si číslo. Pokud ho vynásobím třema a připočtu k výsledku 7 dostanu číslo 25. Jaké číslo jsem si myslel?

Obrátíme zadaný postup:

- od 25 odečteme 7: $25 - 7 = 18$
- získané číslo dělíme třemi: $18 : 3 = 6$.

Mysleli jsme si číslo 6.

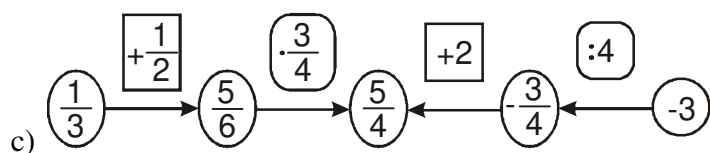
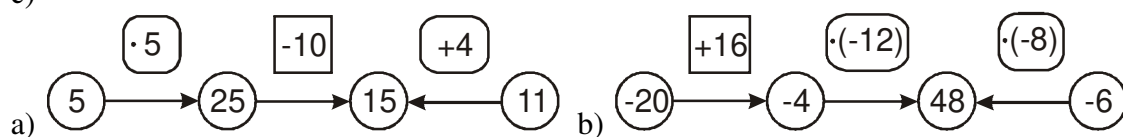
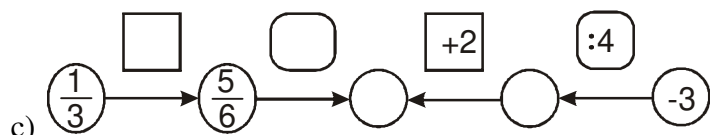
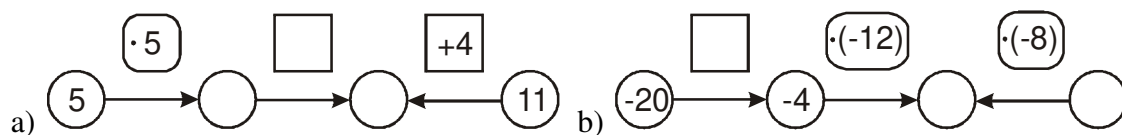
Př. 2: Myslím si číslo. Pokud od něj odečtu 3 a výsledek vydělím 3 dostanu číslo 11. Jaké číslo jsem si myslel?

Obrátíme zadaný postup:

- 11 vynásobíme 3: $11 \cdot 3 = 33$
- k získanému číslu přičteme 3: $33 + 3 = 36$.

Mysleli jsme si číslo 36.

Př. 3: Dopln hady (čísla přičítání nebo odčítání v polích a čísla násobení nebo dělení v polích).

Př. 4: Jednou dědoušky babičky přece načapaly a začaly se ptát, na co mají na stole papírky. Pan Moudrý byl docela pohotový a vysvětlil, že hrají hru. K jedné z hromádek přidají nepopsaný papírek a druhý hráč musí uhádnout, jaké písmeno je na něj třeba napsat. Babičky se hned přidaly a začaly hrát s nimi.

Jakou kartičku je třeba přidat místo nepopsané kartičky (v zápisech označené X)?

a) *KT**CB* *DT**BX*   b) *KKKBBT**X* *KKKKDT*   c) *DBT* *BCX*

a) *KT**CB* *DT**BX*

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: *KC* *DX*

Vlevo: $1+4=5$ Vpravo: $2+x$. $\Rightarrow x=3$

Místo neoznačeného papírku je třeba na hromádku položit jedno Trio.

b) *KKKBBT**X* *KKKKDT*

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: *BBX* *KD*

Vlevo: $5+5+x=10+x$ Vpravo: $1+2=3$. $\Rightarrow$ Příklad nejde vyřešit (na hromádce s neoznačeným papírkem je větší hodnota).

c) *DBT* *BCX*

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: *DT* *CX*

Vlevo: $2+3=5$ Vpravo: $4+x$. $\Rightarrow x=1$

Místo neoznačeného papírku je třeba na hromádku položit jedno Káčko.

Př. 5: Hra nebyla moc náročná a paní Zelendovou napadlo, že by žolíků za stejné číslo mohlo být i víc. Jaké kartičky nahradí kartičky označené X?

a) *KDTC* *KKDXX*   b) *KDCP* *KDBXXX*   c) *KBBX* *BCX*
d) *KDDX* *BX*

a) *KDTC* *KKDXX*

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: *TC* *KXX*

Vlevo: $3+4=7$ Vpravo: $1+x+x=1+2x$. $2x=6 \Rightarrow x=3$

Místo neoznačených papírků je třeba na hromádku položit Tria.

b) *KDCP* *KDBXXX*

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: *CP* *BXXX*

Vlevo: $4+10=14$ Vpravo: $5+x+x+x=5+3x$. $3x=9 \Rightarrow x=3$

Místo neoznačených papírků je třeba na hromádku položit Tria.

c) *KBBX* *BCX*

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: *KBX* *CX*

Vlevo: $1+5+x=6+x$ Vpravo: $4+x$. $\Rightarrow$ Příklad nejde vyřešit, obě hromádky nejsou vyrovnané $\Rightarrow$ nemohou být vyrovnané ani po tom, co na obě přidáme stejnou kartičku (libovolné hodnoty).

d) *KDDX* *BX*

Není co vyškrtnat.

Vlevo: $1+2+2+x=5+x$ Vpravo: $5+x$. $\Rightarrow$ Obě hromádky jsou vyrovnané $\Rightarrow$ budou vyrovnané i po tom, co na obě přidáme stejnou kartičku (libovolné hodnoty) $\Rightarrow$ místo prázdných kartiček můžeme přiložit dvě kartičky libovolné hodnoty.

Př. 6: Po chvíli se jim omrzelo i používání více stejných kartiček a tak do hry přidali neoznačené papírky druhé barvy (žolíky druhého druhu - takzvaná Y), které mohly

představovat opět libovolnou z používaných kartiček (nezávisle na tom, kterou kartičku představovaly původní neoznačené papírky). Jaké kartičky nahradí žolíky označené X . Jaké Y ? Hledej všechny možnosti.

a) KT XY b) KTX DTY c) $KTXX$ KBY d) BP $KXXY$

a) KT XY

Není co vyškrtat.

Vlevo: $1+3=4$ Vpravo: $x+y$. $\Rightarrow$ Hledáme kombinace dvou kartiček, které mají hodnotu 4 $\Rightarrow$ tři možnosti:

- $X = K, Y = T$,
- $X = D, Y = D$,
- $X = T, Y = K$.

b) KTX DTY

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: KX DY

Vlevo: $1+x$ Vpravo: $2+y$. $\Rightarrow$ Hromádky budou vyrovnané, pokud kartička dosazená místo X bude mít o jedna větší hodnotu než kartička dosazená místo $Y \Rightarrow$ čtyři možnosti:

- $X = D, Y = K$,
- $X = T, Y = D$,
- $X = C, Y = T$,
- $X = B, Y = C$.

c) $KTXX$ KBY

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádkách: TXX BY

Vlevo: $3+2x$ Vpravo: $5+y$. $\Rightarrow$ Hromádky budou vyrovnané, pokud kartičky dosazené místo X budou mít dohromady o dvě větší hodnotu než kartička dosazená místo $Y \Rightarrow$ dvě možnosti:

- $X = D, Y = D$,
- $X = T, Y = C$.

d) BP $KXXY$

Není co vyškrtat.

Vlevo: $5+10=15$ Vpravo: $1+2x+y$. $\Rightarrow$ Hledáme kombinace dvou stejných kartiček a jedné jiné, které mají dohromady hodnotu 14 $\Rightarrow$ dvě možnosti:

- $X = D, Y = P$,
- $X = B, Y = C$.

Pedagogická poznámka: Nedá se moc očekávat, že by následující příklad někdo vyřešil, ale chvíli si nad ním podumat žáci mohou.

Př. 7: Odhalování žolíků při srovnávání hromádek se starouškům docela líbilo, ale pan Moudrý nebyl úplně spokojený s tím, že u příkladů se dvěma druhy žolíků se často vyskytovaly situace, kdy bylo více řešení. Navrhni způsob, jak změnit zadání úloh, aby obsahovaly dva různé druhy žolíků a přesto vedly typicky k jednomu řešení.

Více řešení se vyskytuje proto, že máme k dispozici dva různé druhy kartiček, kterými se snažíme splnit jednu podmínku (pokud změním hodnotu jednoho typu žolíku, můžeme přizpůsobit hodnotu druhého typu žolíku, což u příkladu s jedním typem žolíku nejde.

Pokud budeme muset vyhovět dvěma podmínkám (budeme vyrovnávat dvě dvojice hromádek), tuto volnost ztratíme.

Př. 8: Další ztížení přineslo do hry současné vyrovnávání dvou párů hromádek. Zjisti jaký druh kartičky se skrývá pod oběma druhy žolíků.

a) $\begin{matrix} KKDXY & DDC \\ KBYY & DP \end{matrix}$	b) $\begin{matrix} DTXY & XXBK \\ DKXXX & BBB \end{matrix}$	c) $\begin{matrix} KXXY & CC \\ XY & TT \end{matrix}$
d) $\begin{matrix} XXYY & PD \\ XY & TT \end{matrix}$	e) $\begin{matrix} KXXY & PD \\ PBK & XXYY \end{matrix}$	

- a) $\begin{matrix} KKDXY & DDC \\ KBYY & DP \end{matrix}$

Z druhého srovnávání vypočteme Y : $1+5+y+y=2+10$

$$6+2y=12$$

$$2y=6$$

$$y=3=T$$

Dosadíme do prvního srovnávání: $KKDXT \quad DDC$.

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádách: $KKXT \quad DC$

Dosadíme: $1+1+x+3=2+4$

$$5+x=6$$

$$x=6-5=1=K$$

Řešením je $X=K, Y=T$.

- b) $\begin{matrix} DTXY & XXBK \\ DKXXX & BBB \end{matrix}$

Z druhého srovnávání vypočteme Y : $2+1+y+y+y=5+5+5$

$$3+3y=15$$

$$3y=12$$

$$y=4=C$$

Dosadíme do prvního srovnávání: $DTXY \quad XXBK$.

Vyškrtneme stejné papírky na obou hromádách: $DTY \quad XBK$

Dosadíme: $2+3+4=x+5+1$

$$9=x+6$$

$$x=9-6=3=T$$

Řešením je $X=T, Y=C$.

$$\begin{array}{l} \text{c) } KXXY \quad CC \\ \quad XY \quad TT \end{array}$$

Ani z jednoho srovnání nemůžeme vyjádřit. Postřeh: levá strana druhého srovnání obsahuje dvojici XY , která komplikuje první srovnání $\Rightarrow$ místo XY napíšeme do prvního srovnání dvojici TT .

$$KXTT \quad CC$$

Dosadíme: $1 + x + 3 + 3 = 4 + 4$.

$$x + 7 = 8$$

$$x = 8 - 7 = 1 = K$$

Dosadíme do druhého srovnání: $KY = TT$.

Dosadíme: $1 + y = 3 + 3$

$$y = 6 - 1 = 5 = B$$

Řešením je $X = K$, $Y = B$.

$$\begin{array}{l} \text{d) } XXYY \quad PD \\ \quad XY \quad TT \end{array}$$

V obou rovnicích je jsou dva žolíky.

Postřeh: druhé srovnání můžeme zdvojnásobit: z $XY \quad TT$ na $XXYY \quad TTTT$.

Dosadíme do prvního srovnání: $TTTT \quad PD$

$$3 + 3 + 3 + 3 = 10 + 2$$

$$12 = 12$$

Obě srovnání říkají to samé, jen pomocí jiných papírků.

Platí, ale kolik je X a Y ?

Zkusíme dosazovat od druhého srovnání.

X	1	2	3	4	5
Y	5	4	3	2	1

$$\begin{array}{l} \text{e) } KXYY \quad PD \\ \quad PBK \quad XXYY \end{array}$$

V obou srovnání máme dva žolíky, ani z jednoho srovnání nejde dosadit do druhého.

Nápad: V druhém srovnání je žolíků dvakrát tolik než bychom potřebovali $\Rightarrow$ první srovnání zdvojíme.

$$KKXXYYYY \quad PPDD$$

Dosadíme z druhého srovnání: $KKPBKYY \quad PPDD$.

Vyškrtáme: $KKBKYY \quad PDD$

Vypočteme: $1 + 1 + 5 + 1 + y + y = 10 + 2 + 2$.

$$8 + 2y = 14$$

$$2y = 14 - 8 = 6$$

$$y = 3 = T$$

Dosadíme do prvního srovnání: $KXTT \quad PD$.

Vypočteme: $1 + x + 3 + 3 = 10 + 2$.

$$x + 7 = 12$$

$$x = 12 - 7 = 5 = B$$

Shrnutí:

